

Memorandum van verwerking opbrengst politieke behandelingen voorlopige concept-RES (augustus 2020)

Aanleiding en input

In juni-juli 2020 hebben politieke besprekingen van de *voorlopige* concept-RES Midden-Holland plaatsgevonden. Dit om te komen tot vaststelling van een definitieve concept-RES in september 2020.

Op verschillende manieren hebben de gemeenteraden en waterschapsbesturen hun “wensen en bedenkingen” bij het voorlopig concept naar voren gebracht. De volgende bijdragen zijn ontvangen:

- een ambtelijke weergave van de politieke besprekingen in de gemeenteraad van Bodegraven-Reeuwijk
- een door de raadswerkgroep opgestelde en door de raad vastgestelde zienswijze van Gouda
- een door de raadswerkgroep opgestelde en door de raad van Krimpenerwaard vastgestelde zienswijze
- een door de woordvoerders duurzaamheid opgestelde en door de raad van Waddinxveen vastgestelde zienswijze
- een bestuurlijke samenvatting van de door de gemeenteraad van Zuidplas uitgesproken wensen en bedenkingen
- een bestuurlijke bijdrage van het Hoogheemraadschap Rijnland

Deze individuele reacties worden integraal als bijlagen aan de concept-RES toegevoegd.

De Provincie Zuid-Holland heeft (nog) geen zienswijze op de voorlopige concept-RES Midden-Holland gegeven; zij doorloopt in september een eigen politiek proces waarin GS en PS hun reactie en inzet zullen bepalen.

Op 14 okt 2020 zal de concept RES besproken worden door het algemeen bestuur van Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard.

Van Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden is (nog) geen zienswijze ontvangen.

Verantwoording

De ingekomen reacties zijn in dit Memorandum verzameld en geordend. Op basis daarvan is per reactie aangegeven - en wordt daarmee verantwoord - of en hoe de gegeven reactie tot aanpassing van het voorlopige concept in de definitieve concept RES heeft geleid.

Daarbij is geoordeeld dat tekstuele aanpassing van de voorlopige concept-RES aan de orde is wanneer:

- a. inhoudelijke opmerkingen/ wensen/bedenkingen over de inhoud van de concept-RES met elkaar overeenkomen;
- b. het afwegingskader voor het vervolgproces richting RES 1.0 er inhoudelijk mee wordt aangevuld;
- c. opmerkingen de inhoud van het concept-RES-document verduidelijken;
- d. er inhoudelijke omissies zijn geconstateerd.

Een behoorlijk aantal van de gemaakte opmerkingen zijn thans nog niet direct in de concept-RES te verwerken, dat wil zeggen zonder nader onderzoek of uitwerking. Deze (dringende) aandachtspunten worden wel in de in de vervolgfase naar de RES 1.0 en verder meegenomen. In de tabel wordt dat aangegeven.

In de onderstaande tabel zijn de zienswijzen geordend naar de volgende thema's / 'rode draden'.

- A. Regionaal bod en verdeling
- B. Besparing
- C. Elektriciteit en denkrichtingen
- D. Warmte
- E. Infrastructuur, netimpact en rolverdeling
- F. Proces, draagvlak en participatie
- G. Randvoorwaarden, haalbaarheid en betaalbaarheid
- H. Innovatie en toekomstbestendigheid

In de concept-RES is op pagina 3 een 'tussenblad' opgenomen waarin wordt aangegeven hoe en waar deze 'rode draden' in de nieuwe tekst verwerkt zijn.

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept-RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
A	THEMA: REGIONAAL BOD EN VERDELING			
A1	Zuidplas	Centraal gestuurde energie strategie (signaal Rijk / NPRES)	Nee	Er is geen breed pleidooi voor meer centrale sturing. Analyse van landelijk beeld van de RES-regio's door NPRES/PBL zal wellicht tot (meer) centrale sturing leiden o.a. via Route 2035.
A2	Waddinxveen	De gemeenteraad van Waddinxveen onderstreept achter de doelstelling van de RES te staan. De raad geeft aan dat dit een landelijke opgave is die nu in eerste instantie verdeeld is over de regio's. Als regio moeten we niet weggelopen voor de invulling van deze doelstelling 2030 maar hier juist voor gaan.	Nee	Ondersteunende opmerking/standpunt die nu niet tot aanscherping van de concept-RES noodzaakt.
A3	Waddinxveen	Daarnaast is het nodig om op korte termijn goed na te denken over het besluitvormingsproces met betrekking tot de RES. Gezien het regionale karakter moet het proces gericht zijn op consensus, waarbij alle partijen zich laten leiden door de regionale mogelijkheden en belangen.	Nee	Ondersteunende opmerking/standpunt die nu niet tot aanscherping van de concept-RES noodzaakt.
A4	Gouda	De raad spreekt de wens uit om met de gemeenteraden in de regio, de waterschappen en de provincie de komende periode een constructieve dialoog te kunnen voeren. Een dialoog die gaat over de collectieve opgave van CO2-reductie, over de bijdrage die de regio daaraan wil leveren alsmede over de wijze waarop we dat gezamenlijk kunnen doen.	Nee	Ondersteunende opmerking/standpunt die nu niet tot aanscherping van de concept-RES noodzaakt.
A5	HR Rijnland	Rijnland energieneutraal in 2025. Daarnaast verkennen we op welke wijzen Rijnland vanuit onze water gerelateerde taken actief bij zal dragen aan de energietransitie in de regio <u>Toelichting:</u> De concept-RESsen sluiten aan bij de ambities van Rijnland. Rijnland streeft ernaar om in 2025 evenveel energie duurzaam op te wekken als het jaarlijks verbruikt. We streven ernaar om dit zoveel mogelijk lokaal en additioneel te doen. Dit betekent dat Rijnland in 2025 ruim 600 TJ duurzame energie opwekt in de regio's. Zo gaat Rijnland de komende jaren 3 miljoen kubieke meter (ca. 70 TJ) extra biogas produceren uit zuiveringsslib. Dit biogas is een hoogwaardige energiedrager die kan worden ingezet voor de omgeving. Ook zien wij aquathermie als een belangrijke potentiële warmtebron voor de gebouwde omgeving. Rijnland werkt dan ook aan een verdere uitwerking van de condities en randvoorwaarden, en de mogelijke rol die Rijnland hierin kan innemen. Om ervaring en expertise op te doen participeren we nu, en ook de komende jaren, met partners in onderzoeken en pilotprojecten.	Nee	Ondersteunende opmerking/standpunt die nu niet tot aanscherping van de concept-RES noodzaakt. Bijdragen op gebied van zowel (opwek van) elektriciteit als warmte.

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept-RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
A6	Gouda	De raad vindt het bod van de regio (1,24% van de landelijke opgave) aannemelijk en redelijk omdat dit gelijk is aan het huidige elektriciteitsverbruik in de regio. De raad acht bijstelling van het bod naar boven in de toekomst denkbaar, wanneer er meer zicht is op haalbaarheid en betaalbaarheid van de voorliggende plannen voor de energietransitie. Ook de ontwikkeling van nieuwe technologie zou hier een positieve rol in kunnen vervullen.	Nee	Nu (nog) niet aan de orde. De concept-RES en systematiek/cyclus van tweejaarlijkse herziening van de RES biedt mogelijkheden voor bijstelling van bijdragen door Midden-Holland (naar boven of beneden). Het volgen en benutten van nieuwe technologieën komt terug bij thema H "Innovatie en toekomstbestendigheid".
A7	Zuidplas	Duidelijkheid over wat de juridische status van het bod is en wat de gevolgen zijn van het niet halen van het bod (vraag aan NPRES)	Nee	Vraag staat uit bij NPRES.
A8	Gouda	De raad vindt het jammer dat de kleinschalige zon-op-dak opwek door particulieren niet meegenomen mag worden in de berekeningen voor de duurzame opwek in de regio. Voor inwoners – die gemotiveerd zijn om zelf actief bij te dragen aan de energietransitie - is dit lastig uit te leggen.	Ja	Met de concept-RES voldoen we aan het landelijk afwegingskader waarin dit is bepaald. In voorlichting en stimuleringsmaatregelen moet naar inwoners cs. duidelijk worden gemaakt dat elke bijdrage telt. Dat is vooral een lokale aangelegenheid. Het regionaal communicatie- en participatieplan richt zich op het vinden van steun en draagvlak voor de RES, waarbij de nadruk ligt op grootschalige opwek. In paragraaf 5.4 wordt nu nader toegelicht waarom alleen de niet-autonome groei kan worden meegeteld maar wordt tevens het belang van kleinschalig zon-op-dak om meerdere redenen benadrukt.
A9	Bodegraven-Reeuwijk	Meer inzicht in de verdeling tussen de gemeenten van de RES ambitie	Ja	In de concept-RES wordt een overzicht opgenomen waarin het richtgetal van 0,435 Twh van het regionale bod lokaal wordt onderverdeeld. Dit is een zuiver <u>rekenkundige</u> onderverdeling. De doorrekening geeft niet aan hoeveel hernieuwbare elektriciteit elke gemeente kan en wil opwekken en is ook geen taakstelling per gemeente.
A10	Zuidplas	Helderheid over de verdeling van het regionale bod over de verschillende gemeenten.		
A11	Gouda	De Goudse raad begrijpt goed dat in de keuze van criteria voor ruimtelijke inpassing de regionale doelstelling kan schuren met lokale preferenties. De raad spreekt de hoop uit dat de criteria tot stand komen in een gezamenlijk regionaal proces met alle stakeholders en dat deze criteria een goede balans mogelijk maken tussen de collectieve ambitie van de energieregio en de lokale belangen en omstandigheden.	Nee	Ondersteunende opmerking/standpunt die nu niet tot aanscherping van de concept-RES noodzaakt. In hoofdstuk 4 wordt verwoord dat de RES een ingewikkeld, meerjarig regionaal samenwerkingsproces is waar deze afwegingen voortdurend aan de orde zijn en dat veelvuldige bestuurlijke en maatschappelijke afstemming vereist. De breed samengestelde stuurgroep is daarvoor een belangrijk platform en het te lopen participatieproces met inwoners cs. vervult daarin een wezenlijke - zowel input gevende als toetsende- rol. Zie ook thema F.

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept-RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
A12	Waddinxveen	De gemeenteraad van Waddinxveen vindt het belangrijk om de doelstelling constructief en vanuit een solidair uitgangspunt op te pakken. Daarbij hebben zij de voorkeur voor een evenredige verdeling over de gemeenten en alleen bij noodzaak de dilemma's regionaal op te lossen. Bij onevenredige bijdragen zal er sprake moeten zijn van (financiële) compensatie. Het is belangrijk om dit in de regionale samenwerking boven tafel te hebben en hier het gesprek over te voeren. Als er geen financieel voordeel is, moeten de lasten verdeeld worden over de regio waarbij dan bijvoorbeeld de gemeente met de grootste 'overlast' het minst hoeft te betalen.	Nee	In dit stadium van de concept-RES en de daarin opgenomen denkrichtingen is verevening, uitruil of compensatie (nog) niet aan de orde. Echter, naarmate de keuzen en zoeklocaties in het proces naar RES 1.0 concreter worden, ontstaat meer inzicht in de mogelijke (her)verdeeffecten. Alsdan zullen de noodzaak, wenselijkheid, mogelijkheden en eventuele onderlinge afspraken daarover moeten worden besproken en bepaald.
A13	Bodegraven-Reeuwijk	De raad staat open voor 'een voor wat, hoort wat' transactie aangaande duurzame energieopwekking.		
B THEMA: BESPARING				
B1	Bodegraven-Reeuwijk	Duurzaamste energie is de energie die men niet gebruikt. Graag aandacht voor energiebesparing en isolatie binnen de RES.	Ja	Het uitgangspunt en doel van besparing wordt - zowel ten aanzien van Elektriciteit als Warmte - nadrukkelijker in de samenvatting, de randvoorwaarden (3.3), paragraaf 5.2 (Elektriciteit) en (de nieuwe) paragraaf 6.1 (Warmte) van de concept-RES opgenomen. Besparing heeft vooral een lokale insteek, maar in het vervolgtraject naar de RES 1.0 worden besparingsmogelijkheden nader uitgewerkt en zal worden bepaald welke doelen, (stimulerings)maatregelen en aanpakken er - aanvullend of ondersteunend aan lokale trajecten - regionaal kunnen en worden opgepakt en hoe van elkaar geleerd kan worden.
B2	Gouda	Stevig inzetten op het beperken van de energievraag in wonen, bouwen, bewegen, industrie en landbouw is naar de mening van de raad eerste prioriteit en verdient als uitgangspunt een prominentere plaats in de RES Midden-Holland.		
B3	Krimpenerwaard	De gemeenteraad van Krimpenerwaard onderstreept de noodzaak om in te zetten op energiebesparing.		
B4	Waddinxveen	De gemeenteraad van Waddinxveen vindt het thema besparing onderbelicht in de voorlopige concept RES. Zij wil maximaal inzetten op besparing; onder andere door het stimuleren en, faciliteren van Isolatie, ventilatiesystemen, zuinige verlichting, etc. De raad geeft aan dat het bij uitstek (besparings)maatregelen zijn die voor lokale en regionale werkgelegenheid zorgen, wat goed is voor de lokale en regionale economie.		
B5	Zuidplas	Maak de kansen voor besparing van energie inzichtelijk.		

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept-RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
C	THEMA: ELEKTRICITEIT EN DENKRICHTINGEN			
C1	HR Rijnland	Rijnland ziet kansen voor een integrale benadering van de maatschappelijke opgaven en bevordering van multifunctioneel landgebruik. <u>Toelichting:</u> De energietransitie heeft invloed op de gehele fysieke leefomgeving, zowel boven- als ondergronds. Dit vraagt om een integrale belangenafweging met andere ruimtelijke opgaven, zoals de woningbouwopgave, klimaatadaptatie, biodiversiteitsherstel en de circulaire economie. Wanneer zonneweides en windmolens gecombineerd kunnen worden met een extensiever landbouwkundig gebruik biedt dat kansen voor peilverhogingen en daarmee beperking van bodemdaling en/of verzilting. Ook kunnen combinaties gevonden worden met waterberging, biodiversiteit, en/of CO ₂ -vastlegging in de bodem.	Nee	In 7.2 wordt het belang van het combineren van opgaven reeds benadrukt. In het proces naar RES 1.0 - waarin een energetisch-ruimtelijke vertaling van de concept-RES moet plaatsvinden - zal worden uitgewerkt met welke opgaven in Midden-Holland de energietransitie concreet verbonden kan en zal worden.
C2	HR Rijnland	De restricties van de provincie Zuid-Holland ten aanzien van wind- en zonne-energie maken het voor de RES onmogelijk de gestelde doelen te halen <u>Toelichting:</u> de huidige restricties vanuit de provincie Zuid-Holland ten aanzien van het Groene Hart zijn niet alleen beperkend voor het realiseren van wind- en zonne-energie op in de regio, maar ook op eigen terreinen van Rijnland. Dit vormt daarmee ook een serieuze bedreiging voor het behalen van de doelstelling Rijnland Energieneutraal in 2025. De harde restricties o.a. ten aanzien van veiligheid zullen gerespecteerd moeten worden. T.a.v. de meer zachte restricties, zoals die vanuit het provinciaal beleid, willen we graag gezamenlijk optrekken met andere partijen in de RES om meer beleidsruimte te creëren voor realisatie van zon en wind in het Groene Hart.	Nee	Het college van GS heeft in haar brief van 2 juni jl. reeds geconstateerd "Er zit spanning op de denkrichtingen met windenergie in het Groene Hart en de ruimtelijke uitgangspunten in het coalitieakkoord." De provincie doorloopt in de maand september zelf een politiek-bestuurlijk proces van wensen en bedenkingen (door PS). Daaruit zal duidelijk worden hoe men tegen de RES-en aankijkt en wat de inzet van de provincie zal worden. Deze geformuleerde inzet zal in het proces richting de RES 1.0 meegewogen moeten worden.
C3	Bodegraven-Reeuwijk	Het raadsakkoord volgt de lijn van de provincie Zuid Holland als het gaat over wind en zon. Dit betekent dat, met name wind, de laatste voorkeur in het Groene Hart bevindt. Er zijn mogelijkheden binnen de raad qua draagvlak voor duurzame energieopwekking (zowel wind als zon), maar kaders die dit beperken zowel provinciaal en lokaal. Windenergie geniet laatste voorkeur. (Bij windmolens in de RES in Bo-Re zal VVD tegenstemmen)		
C4	Gouda	Het huidige standpunt van de provincie Zuid-Holland over de plaatsing van alternatieve energiebronnen in de regio staat op gespannen voet met de realiseerbaarheid van de opgave van de energieregio's in onze provincie. De raad roept de stuurgroep op om hierover het gesprek aan te gaan met de provincie.		

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept-RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
C5	Bodegraven-Reeuwijk	Liever zon op het dak, dan op de grond.	Ja	Dit sluit aan bij de in de denkrichtingen gehanteerde uitgangspunten en 'ladders'. Zie ook 5.3 van de concept-RES. In de tekst is op een aantal plaatsen verwerkt dat onder grote daken ook agrarische daken worden bedoeld.
C6	Krimpenerwaard	De gemeenteraad van Krimpenerwaard onderstreept dat ingezet moet worden op "zon op (stal)dak" opdat voorkomen wordt dat zonnepanelen op (weide)grond moeten worden geplaatst.		
C7	Bodegraven-Reeuwijk	Alle harde en zachte restricties (zoals eerder aangegeven door ODMH) moeten gehandhaafd worden.	Nee	Dit is geen breed gedragen standpunt. Alleen de denkrichting "Basis" past binnen het huidige overheidsbeleid. Daarmee wordt de regionale ambitie echter niet gehaald. Daarom zijn (aanvullende) denkrichtingen opgesteld. Deze vergen echter wel aanpassing van beleid - in harde en/of zachte restricties.
C8	Bodegraven-Reeuwijk	Bij wind/zon langs hoofdinfrastructuur, wordt de Lek, hoogspanningstracés en het spoor nog gemist in de huidige uitwerking van de RES	Ja	Deze elementen zijn om verschillende redenen - waaronder veiligheidsrestricties - inderdaad nog niet meegenomen. In het proces van de RES 1.0 en de scenario-ontwikkeling t.b.v. de uitwerking van de denkrichtingen naar zoeklocaties zullen de (on)mogelijkheden hiervan wel worden bekeken en zal ook contact worden gelegd met o.a. RWS. Dit is in paragraaf 5.3.2 opgenomen als nog te onderzoeken elementen.
C9	Zuidplas	Werk de ruimtelijke consequenties van de denkrichtingen verder uit, ongeacht de gemeentegrenzen.	Nee	Dit is het uitgangspunt en ook de bedoeling van het vervolgproces naar RES 1.0 vanaf oktober.
C10	Krimpenerwaard	De gemeenteraad van Krimpenerwaard hecht sterk aan het behoud van het cultuurhistorische landschap van de Krimpenerwaard. Het inrichten van een grootschalig "energielandschap Krimpenerwaard" ziet de raad daarom als zeer onwenselijk.	Ja	In 5.3.5 en hoofdstuk 7 (ruimtegebruik) zijn de natuur- en stiltegebieden al genoemd en wordt ook landschap genoemd. De waarde van cultuur-historisch landschap is hier expliciet toegevoegd en benoemd en in het vervolgproces van scenario-ontwikkeling in de richting van RES 1.0 zal dit ook worden meegenomen.
C11	HR Rijnland	Rijnland is geen voorstander van energieopwekking in Natura 2000 gebieden <u>Toelichting:</u> Rijnland erkent dat Natura 2000 gebieden waardevolle gebieden zijn die belangrijk zijn voor de instandhouding van landschap en biodiversiteit. Vandaar dat Rijnland van mening is dat Natura 2000 gebieden zich niet lenen voor energieopwekking.		

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept -RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
C12	Waddinxveen	De gemeenteraad van Waddinxveen constateert dat met de denkrichting 'basis' en 'basis-plus' de doelstelling niet gehaald wordt. Daarom wil de gemeente Waddinxveen inzetten op: - zon zoveel mogelijk op allerlei daken - wind langs de hoofd(rijks)wegen A12, A20 en N11 - zon langs hoofd- en provinciale wegen; indien nodig en mogelijk gecombineerd als geluidswering - wind op optisch vervuilde plekken. De raad pleit, onder bovenstaande voorwaarden, voor een mix van zon en wind. Enerzijds om te voorkomen dat er teveel onbalans in het elektriciteitsnetwerk ontstaat door eenzijdige opwekkers. Anderzijds om te voorkomen dat er veel oppervlak aan zonnepanelen nodig is om de uiteindelijke doelstelling te halen. .	Nee	Dit is een specifieke, inhoudelijk voorkeur van één partij (in dit geval een gemeente) die niet noodzakelijkerwijs overeenkomt met die van de andere betrokken partijen. Het proces naar RES 1.0 - waarin genoemde afwegingen regionaal moeten worden gemaakt - zal naar verwachting leiden tot een mix van zon en wind. Ook afwegingen qua haalbaarheid, systeemefficiëntie / betaalbaarheid moeten daarbij worden afgewogen.
C13	HR Rijnland	Rijnland kan zich vinden in alle voorgestelde scenario's voor duurzame energie-opwek, maar heeft een lichte voorkeur voor scenario CONCENTRATIE. <u>Toelichting:</u> Vanuit Rijnlands perspectief zien we op voorhand geen bezwaren bij de scenario's BASIS, BASIS plus en SPREIDING. In het scenario CONCENTRATIE ziet Rijnland een mooie kans door energieopwekking te realiseren op die plekken waar landbouw minder perspectief heeft, bijvoorbeeld op locaties die kampen met bodemdaling en/of verzilting. Dat betekent dat de meest geschikte landbouwgrond beschikbaar blijft voor agrarische ondernemers.	Nee	Dit is een specifieke, inhoudelijk voorkeur van één partij (in dit geval een waterschap) die niet noodzakelijkerwijs overeenkomt met die van de andere betrokken partijen. In paragraaf 7.2 wordt het combineren van energietransitie met de regionale opgaven op gebied van bodemkwaliteit, bodemdaling en verzilting reeds benoemd. Deze combinaties zullen richting RES 1.0 concreter worden gemaakt.
C14	HR Rijnland	Zonnepanelen op water zijn onder strikte voorwaarden mogelijk en bieden soms zelf kansen voor verbetering van waterkwaliteit. <u>Toelichting:</u> Op dit moment vallen dergelijke constructies onder de Rijnlandse beleidsregels van plaatsgebonden drijvende objecten en/of bruggen en andere volledige overkluizingen, of het valt onder de algemene zorgplicht. Dit is mede afhankelijk van de gekozen constructie. Grootste zorgpunt hierbij is de kans op verslechtering van de waterkwaliteit door kans op: • Vermindering van de doorstroming • Vergroten van de hoeveelheid schaduw en daarmee beperking van plantengroei • Uitloggen van gebiedsvreemde stoffen door onjuist gebruik van materialen bij de constructie. Mogelijk biedt het plaatsen van zonnepanelen ook kansen om de waterkwaliteit te verbeteren. Zo kunnen door de juiste constructie juist schuilplaatsen ontstaan voor vissen en overige waterfauna en kan daarmee	Nee	Dit beleidsuitgangspunt zal worden ingebracht meegewogen in het proces van uitwerking van de denkrichtingen richting RES 1.0.

		de waterkwaliteit juist verbeterd worden. Rijnland denkt na over specifiek beleid ten aanzien van dergelijke constructies. Tot die tijd hanteert Rijnland het uitgangspunt dat zon op water alleen mogelijk is wanneer: • De waterkwaliteit niet verslechtert, of juist verbetert • Het onderhoud van het watersysteem niet in geding komt • De doorstroming gegarandeerd blijft.		
C15	HR Rijnland	Zonnepanelen en windmolens op dijken zijn mogelijk een probleem voor de veiligheid. Toelichting: Rijnland vraagt graag extra uw aandacht voor de mogelijke effecten van energieopwekking op de waterveiligheid. Zonnepanelen op dijken geven schaduw en daarmee kans op verslechtering van de erosiebestendigheid van de dijk. Daarnaast kunnen constructies beperkend zijn voor het uitvoeren van onderhoud. Windmolens vormen mogelijk een probleem bij de stabiliteit en de veiligheid. Vandaar dat Rijnland op basis van staand beleid zal toetsen of de waterveiligheid niet in het geding komt. Uitgangspunt hierbij is 'Nee, tenzij'.	Nee	Dit aandachtspunt zal worden ingebracht en meegewogen in het proces van uitwerking van de denkingrichtingen richting RES 1.0.
D	THEMA: INFRASTRUCTUUR, NETIMPACT, ROLVERDELING			
D1	Gouda	De raad mist in de concept RES een duidelijke visie op de verdeling van rollen en verantwoordelijkheden bij de verdere ontwikkeling van de infrastructuur. Ze acht dit van belang om het huidige hoge kwaliteitsniveau van de energievoorzieningen ook in de toekomst te kunnen realiseren.	Nee	Dit is nog niet in de nieuwe concept-RES uitgewerkt maar wel als een randvoorwaarde genoemd in een nieuwe paragraaf 3.3. Dit zal in het proces naar RES 1.0 worden opgepakt.
D2	Waddinxveen	De gemeenteraad van Waddinxveen geeft aan dat sturing van vraag en aanbod van elektriciteit steeds belangrijker wordt. De ontwikkelingen van wind- en zonprojecten kunnen bij de markt neergelegd worden, maar het is mogelijk om als regio zelf de ontwikkeling ter hand te nemen. Beide opties hebben voor en nadelen. De raad vraagt de stuurgroep om een aanzet voor de ontwikkelstrategie te maken. Een onderdeel van deze ontwikkelstrategie is een financiële paragraaf waaruit duidelijk wordt wat de kosten en baten van de keuzes/oplossingsrichtingen zijn. Hierbij wordt nog meegegeven dat het doel bij de te ontwikkelen strategie niet het vermarkten van energie is, maar het behalen van de doelen.	Nee	
D3	Bodegraven-Reeuwijk	Aandacht voor de capaciteit van het net voor de zwaarte van eventuele duurzame energieopwekking.	Nee	In hoofdstuk 8 wordt hier reeds aandacht aan besteed en in Bijlage I geven de netbeheerders hun (eerste) kwalitatieve beoordeling netimpact van de concept-RES. Het proces naar de RES 1.0 is er op gericht om de denkingrichtingen te concretiseren in concrete zoekgebieden/lokaties, waarmee de netbeheerders een steeds preciezere kwantitatieve beoordeling van de netimpact kunnen geven.

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept-RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
E.	THEMA: WARMTE			
E1	Gouda	Het voorliggende concept RES toont dat er een grote kans is dat onze regio niet (tijdig) kan voorzien in voldoende lokale duurzame opwek van warmte. Als mogelijke oplossing staat in de RES het voorstel om proberen aan te sluiten op de plannen van de provincie voor een warmtenet dat zal worden gevoed met restwarmte uit het Rotterdamse Havengebied. Over dit idee is de Goudse raad verdeeld. Het benutten van restwarmte die anders ongebruikt weglekt, is een belangrijk pluspunt, in praktisch, ecologisch en in financieel opzicht. Daar staan als nadelen tegenover: flinke investeringen voor aanleg van het warmtenet in relatie tot de tijdelijkheid van deze voorziening. Immers, door verduurzaming van de industrie zal de productie van restwarmte in de toekomst sterk afnemen.	Ja	Aan de conclusies van hoofdstuk 6 onder 6.5 wordt toegevoegd dat er in de RES 1.0 voor "import van bovenregionale warmte" verschillende alternatieve (strategische) scenario's in beeld worden gebracht, in combinatie met de keuzen in aanwending van eigen regionale/lokale bronnen.
E2	Waddinxveen	De stelling dat warmte van buiten de regio noodzakelijk is vinden wij voorbarig. Er zijn alternatieven die gebruik maken van omgevingswarmte. Die is overal beschikbaar en kan al dan niet in combinatie met energieopslag ingezet worden. Dat heeft wat ons betreft de voorkeur. Er wordt gesproken over het gebruiken van industriële restwarmte uit het havengebied van Rotterdam. De vraag is of er voldoende warmte beschikbaar is. Nu en in de toekomst. De leidingen die nu voorzien worden om warmte uit Rotterdam naar onze regio te voeren zijn mogelijk 'leeg' als ze in onze regio aankomen. Rotterdam, Den Haag, Delft, Leiden, etc. onttrekken allemaal warmte aan de leiding. De kans is groot dat óf de leidingen niet groot genoeg zijn om al de gemeenten van warmte te voorzien óf dat er niet voldoende warmte beschikbaar is. Wij vragen de stuurgroep om een mix van alternatieven te onderzoeken met bij voorkeur regionale en lokale warmtebronnen.		

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept-RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
E3	Gouda	In algemene zin wenst de raad een nadere onderbouwing van de beschreven warmtebronnen; zo mogelijk met een indicatie van de investeringskosten per bron (euro's per PJ), alsmede de mogelijkheden voor gemixt gebruik van warmtebronnen. Deze uitwerking verwacht de raad in de versie na 1 oktober terug te zien in de nieuwe versie van de RES.	Nee	Wordt meegenomen in de uitwerking naar de RES 1.0 en verder.
E4	Gouda	De raad verzoekt om een duidelijker toelichting op de relatie tussen (toename in) elektriciteitsverbruik bij de inzet van de diverse alternatieve warmtebronnen.	Nee	Wordt meegenomen in het de uitwerking naar de RES 1.0 en verder.
E5	HR Rijnland	Aquathermie is mogelijk een belangrijke energiebron in de warmtetransitie <u>Toelichting:</u> Rijnland heeft in het coalitieakkoord opgenomen dat het de energie die in het water is opgeborgen graag wil (laten) ontsluiten. Het past de waterschappen om voorop te lopen bij innovaties die aan de waterschapstaken zijn gebonden. Rijnland ziet kansen door een innovatieve en ondernemende rol te spelen in aquathermie. Daarom werken we ook onder andere samen in de proeftuin Katwijk Hoornes Aardgasvrij, het burgerinitiatief Oegstgeest Poelgeest en de pilot voor TEA in Nieuwveen.	Nee	In de concept-RES wordt aquathermie als warmtebron genoemd en toegelicht (6.2.2.) evenals de onderzoeken die hiernaar zijn gedaan / lopen (6.2.5). In de uitwerking van de RSW in de RES 1.0. wordt dit zeker meegenomen en zullen koppelingen worden aangebracht met de lokale TVW's.
E6	HR Rijnland	Onderzoek naar en realisatie van geothermie vraagt om zorgvuldige beoordeling door Rijnland <u>Toelichting:</u> In alle RES regio's zal geothermie één van de mogelijke oplossingen zijn voor de warmtevraag. Daarvoor zullen er in de toekomst steeds meer geothermieprojecten worden gerealiseerd. In de transitie naar een duurzame collectieve warmtevoorziening is dit een zeer interessante bron. Aangezien onderzoek en realisatie mogelijk effect hebben op de waterschapstaken, wil Rijnland op voorhand een aantal aandachtspunten meegeven: • Aandacht voor het risico op kortsluitstromingen als gevolg van doorboren scheidende lagen; • Risico op versnelling van bodemdaling (met mogelijk risico voor (pers)leidingen en keringen); • Verstoring van het verticale evenwicht, waardoor opbarstrisico's toenemen; • Lozing van vrijkomend spoelwater bij het boren en de aanleg van het aardwarmtesysteem en ten gevolge van het ontwikkelen en onderhouden van aardwarmtesysteem; • Daarnaast zal aan de Algemene regels van Rijnland moeten worden voldaan, bijvoorbeeld ten aanzien van het boren in kern- en beschermingszones van keringen	Nee	Genoemde aandachtspunten zullen worden meegenomen in de afwegingen en uitwerkingen ten aanzien de RSW in de RES 1.0.

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept-RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
E7	HR Rijnland	Het benutten van Thermische Energie uit Oppervlaktewater (TEO) heeft veel potentie maar vraagt om een zorgvuldige beoordeling ten aanzien van de waterkwaliteit. <u>Toelichting:</u> Rijnland ziet kansen in aquathermie als duurzame warmtevoorziening van de regio en werkt graag samen met de regio bij de verdere verkenning. Bij de inzet van TEO wordt warmte aan het oppervlakte water onttrokken en vindt een koudelozing plaats. Met name in kleine wateren kan grootschalige inzet van TEO leiden tot afkoeling van het oppervlaktewater. In sommige gevallen heeft dat een positief effect en voorkomt het te veel opwarming in de zomer. Maar het is mogelijk dat te veel afkoeling een negatief effect heeft op de ecologische waterkwaliteit. Nader onderzoek is nodig om hier meer over te kunnen zeggen, dit pakt Rijnland graag in gezamenlijkheid met de partners in de RES regio's op.	Nee	Genoemde aandachtspunten zullen worden meegenomen in de afwegingen en uitwerkingen ten aanzien de RSW in de RES 1.0.
E8	HR Rijnland	Het benutten van Thermische Energie uit Afvalwater (TEA) vanuit influentleidingen is niet altijd mogelijk <u>Toelichting:</u> Naast thermische energie uit oppervlaktewater is ook Thermische Energie uit Afvalwater (TEA) een mogelijke warmtebron voor de energietransitie. De onttrekking van warmte uit de influentleidingen is echter alleen mogelijk als het zuiveringsproces niet teveel negatief wordt beïnvloedt. De warmtewinning moet niet zorgen dat de temperatuur bij de zuivering te laag wordt en het moet niet zorgen voor een onnodige toename in risico op calamiteiten.	Nee	Genoemde aandachtspunten zullen worden meegenomen in de afwegingen en uitwerkingen ten aanzien de RSW in de RES 1.0.
E9	HR Rijnland	Rijnland vraagt aandacht voor het gezamenlijk uitwerken van de warmte-infrastructuur voor warmte in de regio's, ook in relatie tot laagthermische warmtebronnen. <u>Toelichting:</u> In samenwerking met de regio willen we ook een verdere uitwerking doen van de infrastructuur zodat vraag en aanbod op elkaar aansluiten. Denk hierbij aan de onttrekking van warmte uit water en de afzet via warmtenet.	Nee	De waterschappen zijn partner in het samenwerkingsproces van de RES en zijn en worden betrokken bij de verdere uitwerking van de RSW in de RES 1.0 inclusief de gevolgen voor (hun) infrastructuur.

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept -RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
F THEMA: RANDVOORWAARDEN, HAALBAARHEID, BETAALBAARHEID				
F1.	Waddinxveen	De gemeenteraad van Waddinxveen wil graag inzicht in de obstakels en risico's die er zijn om de doelstelling daadwerkelijk te realiseren? Hierbij kan gedacht worden aan wetgeving, samenwerking, vergunningprocedures etc. De raad verzoekt om een risicoparaagraaf op te nemen in de Concept RES.	Ja	Aan hoofdstuk 3 is paragraaf 3.3 in-en toegevoegd waarin o.a. haalbaarheid en betaalbaarheid als <u>randvoorwaarden</u> voor de concept-RES worden benoem ; dus dat de dat realisatie van de RES alleen mogelijk is als dit haalbaar en betaalbaar is voor de regio.
F2	Zuidplas	Als randvoorwaarde opnemen dat de transitie haalbaar en betaalbaar is, met een duidelijke en concrete definitie van deze termen.		Omdat de concept-RES "slechts" eerste denkrichtingen en schetsen presenteert, kunnen deze nog niet concreet worden doorgerekend in benodigde investeringen: nog niet op macro- en zeker nog niet op business-case niveau. Daarmee zijn de totale kosten van de energietransitie in de regio nog niet goed te ramen. In de RES 1.0 moeten hier wel concretiseringslagen in zijn gemaakt en dit aspect zal derhalve deel uitmaken van het vervolgproces. Een precies tijdpad is daarvoor nog niet bepaald.
F3	Zuidplas	Duidelijkheid over de financiële gevolgen van de regionale energie strategie.		Op hoofdlijnen - en veelal op landelijk niveau - zal tevens bepaald moeten gaan worden hoe rollen en taken in de realisatie worden verdeeld en voor wiens rekening deze investeringen, lasten (en ook baten) zullen komen. Zie ook D1 en D2.
F4	Gouda	De raad is bezorgd over het ontbreken van inzicht in de financiële aspecten van de RES. Het verzoek is om eerste indicaties dan wel een tijdspad aan te reiken waarin duidelijk wordt hoe de financiële planning gestalte kan krijgen.		.
F5	Gouda	De raad is van mening dat de energietransitie financieel haalbaar en betaalbaar moet zijn voor alle inwoners. De raad beseft dat dit uitgangspunt in de voorliggende concept RES nog niet toetsbaar is te maken, omdat er nog vele onzekerheden zijn.		
F6	Bodegraven-Reeuwijk	Meer inzicht in financiële haalbaarheid		
F7	Krimpenerwaard	Gevraagd wordt om een nadere uitwerking van de kosten: zowel voor de totale kosten van de denkrichtingen als – met name! - wat dit voor de inwoner/ondernemer betekent of kan betekenen.		
G THEMA: PROCES, DRAAGVLAK EN PARTICIPATIE				
G1	Gouda	De raad verwacht in de definitieve RES ook inzicht in het draagvlak bij ketenpartners (energiebedrijven, investeerders, installatiebedrijven etc.). Hun commitment is essentieel voor de haalbaarheid van de realisatie van de RES.	Nee	Is uitgangspunt voor het langdurig regionaal samenwerkingsproject- en proces van de RES. Is ook zo beschreven in hoofdstuk 4. Veel (maatschappelijke) partijen zijn reeds betrokken en hebben hun inbreng in de concept-RES geleverd.

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept-RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
G2	Zuidplas	Participatie is van cruciaal belang. Zorg voor een concreet en duidelijk participatieplan.	Ja	Het belang van participatie wordt in hoofdstuk 4 nog meer bevestigd en benadrukt. Tevens staat in een nieuwe paragraaf 4.4 de uitgangspunten voor het lokaal-regionaal participatieproces richting RES 1.0 nader uitgewerkt. Samen met een - deze zomer te kiezen - buro/consortium (dat de regio gaat begeleiden bij de energetische-ruimtelijke vertaling van de RES en de participatieprocessen daartoe) en in samenspraak met de stuurgroep en de Participatiecoalitie maken wij uiterlijk in september a.s. een participatieplan RES 1.0. Hierin werken we de stappen, vormen, kanalen en momenten waarop wij verschillende doelgroepen bij de RES lokaal-regionaal gaan betrekken zo concreet mogelijk uit. Dit plan zal gedeeld worden met de gemeenteraden, Provinciale Staten en de AB's van de waterschappen.
G3	Gouda	Actieve en directe participatie van inwoners is voorwaardelijk voor het kunnen realiseren van de energietransitie. De raad beschouwt het als een verantwoordelijkheid van stuurgroep en besturen om inwoners actief te benaderen en hen goed in positie te brengen zodat zij ook zinvol kunnen meedenken en mee beslissen.		
G4	Gouda	De raad verwacht dat de stuurgroep deze uitgangspunten verwerkt in de concept RES in de vorm van een concreet participatieplan, waarin staat hoe inwoners kunnen participeren in de plan- en besluitvorming over de RES 1.0 (vast te stellen uiterlijk 1 juli 2021).		
G5	HR Rijnland	Rijnland vraagt extra aandacht voor de uitwerking van de participatie. <u>Toelichting:</u> Het is noodzakelijk voor een breed draagvlak om een participatieplan op te stellen voor de resterende fase tot RES 1.0 en verder voor zowel bestuurders als inwoners, ingelanden, bedrijven en organisaties. Voor de meeste regio's is de participatie en communicatie al voorzien in de periode na concept-RES, desalniettemin vraagt Rijnland extra aandacht hiervoor.		
G6	Gouda	Kunnen participeren begint met weten. De raad roept de stuurgroep op om van de concept RES een publieksversie te maken, die beknopt, helder en toegankelijk is. Met eenvoudige rekenvoorbeelden voor individuele huishoudens. En gevolgen voor de eigen omgeving. Mensen willen weten waar ze aan toe zijn.	Ja	Een publieksversie wordt thans voorbereid en komt meteen beschikbaar na vaststelling van de concept-RES. Deze wordt begeleid met een (eerste) voorlichtingscampagne (vanaf oktober) welke startpunt vormt voor het regionaal-lokaal participatieproces. In paragraaf 4.4 Participatie wordt dit benoemd.
G7	Gouda	Naast de vervaardiging van de RES werken de gemeenten gelijktijdig aan de ontwikkeling van de lokale Transitie Visie Warmte, veelal ook met inbreng van inwoners. Het is belangrijk dat inwoners goed zicht krijgen op de verschillende (participatie)trajecten en dat de verschillende participatieactiviteiten goed op elkaar worden afgestemd.	Ja	De samenloop in tijd, inhoud, processen tussen de Transitie Visie Warmte (TVW = lokaal) en Regionale Structuur Warmte (RSW = regionaal) lokaal-regionaal zal aandacht krijgen in het participatieproces rondom de RES en v.v. en zal aan doelgroepen zo goed mogelijk worden uitgelegd. In de inleiding van Hoofdstuk 6 (Warmte) wordt het koppelpunt tussen TVW en RSW benoemd en toegelicht. In paragraaf 4.4 wordt nader ingegaan op het aspect projectparticipatie.
G8	Krimpenerwaard	De gemeenteraad van Krimpenerwaard stelt vast dat de elektriciteitsvraag die zal gaan voortkomen uit de Transitievisie Warmte (TVW), tot op heden niet in de RES is opgenomen. Toch zou dit voor de oplossingen veel uit kunnen maken. Ook voor de projectparticipatie kan dit van grote invloed zijn. Bij het vaststellen van een regionale energiestrategie gericht op 2030 en 2050 (RES -1.0) is het daarom noodzakelijk beide transities integraal in beeld te hebben.		

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept-RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
G9	Gouda	Veel Gouwenaars geven zelf al invulling aan de energietransitie. Er is bij onze inwoners veel technische kennis en ervaring met woningisolatie. Velen nemen deel in collectieve initiatieven voor zonne-energie en/of installeerden panelen op hun eigen daken. Er is een ware zoektocht gaande naar meer dakoppervlak om vol te leggen met panelen. (Het is daarom jammer dat kleinschalige zon-op- dak opwek niet mee kan tellen voor het regionale bod; dat zou namelijk heel bekrachtigend en motiverend zijn). Deze actieve burgers zijn de voorhoede en de kartrekkers voor de maatschappelijk omwenteling die de energietransitie ook is. In de concept RES mag de rol van deze actieve burgers veel meer naar voren komen.	Ja	Deze actieve burgers zullen zeker benaderd en betrokken worden bij het lokaal-regionaal uitwerkingsproces van de RES 1.0. Dit wordt in 4.4 als uitgangspunt voor het lokaal-regionaal participatieproces richting RES 1.0 meegenomen in het nog op te stellen participatieplan nader uitgewerkt.
G10	Gouda	In de concept-RES zijn de maatschappelijke en organisatorische aspecten van de energietransitie naar het oordeel van de raad nog niet zo uit de verf gekomen. Voor het vervolgproces vraagt de raad juist ook voor die aspecten meer aandacht.	Ja	Dit zal in het vervolgproces naar de RES 1.0. meer aandacht krijgen. Dit wordt in 4.4 als uitgangspunt voor het lokaal-regionaal participatieproces richting RES 1.0 meegenomen in het nog op te stellen participatieplan nader uitgewerkt.
G11	Krimpenerwaard	De gemeenteraad van Krimpenerwaard is van mening dat voldoende tijd en aandacht nodig is voor proces participatie door inwoners en bedrijven. Voorlichting en de mogelijkheden om mee te denken over oplossingsrichtingen en zoeklocaties, zijn cruciaal. Zonder dit zal de RES mislukken.	Ja	Dit wordt in 4.4 als uitgangspunt voor het lokaal-regionaal participatieproces richting RES 1.0 meegenomen in het nog op te stellen participatieplan nader uitgewerkt.
G12	Krimpenerwaard	De gemeenteraad van Krimpenerwaard acht het tevens nodig dat er aandacht komt voor ondersteuning van projectparticipatie zodat inwoners en bedrijven kunnen deelnemen aan het realiseren van energieopwekking. Ook voor inwoners met een laag inkomen. Mede-eigenaarschap zal zeker ook bijdragen aan draagvlak. De lasten van de energie-opwekkers en de opbrengsten hiervan komen dan immers zoveel mogelijk bij dezelfde inwoners. In dat kader is het nodig dat er een goed beeld gegeven kan worden voor het vraagstuk van de lokale opslag van (zonne- en wind)energie.	Ja	Het streven naar 50% lokaal eigendom wordt explicieter benoemd in de samenvatting en in de nieuw ingevoegde paragraaf 4.6 van de concept RES. Ook wordt dit in het participatieplan meegenomen. Als uitgangspunt geldt daarbij, dat wanneer inwoners de investeringen dragen, de opbrengsten daarvan aan hen toekomen. De energiecoöperaties zijn vertegenwoordigd in de stuurgroep en leveren veel input en actieve bijdragen aan het RES-proces.
G13	Gouda	50% lokaal eigenaarschap van de energievoorziening krijgt nog weinig aandacht in deze RES. De Goudse raad verzoekt om meer uitwerking van dit aspect, waarbij het met name om lokaal collectief eigenaarschap gaat. Diverse burgerinitiatieven in de regio zijn hierin reeds volop actief, betrek hen nadrukkelijk bij deze opgave.		

G14	Bodegraven-Reeuwijk	Er moet een eerlijke verdeling van de lusten en lasten zijn binnen de gemeenten. Het is belangrijk dat er van de duurzame energie geprofiteerd wordt door de inwoners. Dit door lokaal of mede-eigenaarschap bij de ontwikkeling van zonnenvelden, in de vorm van bijvoorbeeld energiecoöperaties.		
G15	Waddinxveen	<u>Draagvlak creëren</u> : De gemeenteraad van Waddinxveen geeft aan dat de ruimtelijke inpassing van grootschalige elektriciteitsopwekking complex is en van grote invloed gaat zijn op de omgeving. Daarom is het belangrijk om zo snel mogelijk draagvlak te creëren en hier niet mee te wachten tot 2021. Dit kan bereikt worden door in te zetten op het sterk maken van lokale energiecoöperaties. Enerzijds om ambassadeursschap te creëren en anderzijds om te borgen dat eventueel financieel voordeel uit exploitatie bij de lokale gemeenschap terecht komt .		

nr	afzender	Gemaakte opmerking / wens / bedenking	Wijziging concept-RES?	Toelichting / reactie op opmerking/wens/bedenking
H.	THEMA: INNOVATIE EN TOEKOMSTBESTENDIGHEID			
H1	Zuidplas	Zorg (uiten aan NPRES red.) over de haalbaarheid van het bod door middel van uitsluitend zon- en windenergie.	Ja	In concept-RES is in de samenvatting en in hoofdstuk 3 (Afbakening en vergezicht 2050) een passage resp. een nieuwe paragraaf (3.6) ingevoegd. Hierin wordt aangegeven dat - naast benutten van bestaande en beschikbare technologieën op gebied van duurzame opwek middels zon en wind resp. aanwending van warmte - in het meerjarig RES proces naar 2050 toe ook nieuwe ontwikkelingen nadrukkelijk worden gevolgd, specifiek worden onderzocht en waar gewenst en haalbaar (op kleine of grotere schaal) concreet in Midden-Holland worden ingezet. Daarvoor zijn meer onderzoeken en meer financiële middelen nodig om nieuwe / andere technieken verder te (laten) ontwikkelen. Dit is in eerste instantie niet iets dat we op regionaal niveau gaan oppakken, maar wat op landelijk of provinciaal niveau serieus opgepakt moet worden. In de RES 1.0. en daaropvolgende versies zal een hoofdstuk/module "Innovatie" worden opgenomen dat hier nader op ingaat. - vervolg blz. 16 - Daarmee wordt - naast een uitvoerings- en realisatiestrategie voor zon en wind en warmte ("vandaag en morgen") - ook een dynamische onderzoeks- en ontwikkelagenda (R&D) voor de (middel)lange termijn ("overmorgen") ontwikkeld.
H2	Zuidplas	Nieuwe technologische ontwikkelingen en vormen van energie meenemen in de regionale energie strategie.		
H3	Gouda	Net als bij de opwek van duurzame elektriciteit acht de raad het denkbaar dat technologische innovaties in de toekomst mogelijkheden bieden voor de duurzame opwek van warmte, die we nu nog niet in beeld hebben. Het pleidooi is om hiermee uitdrukkelijk rekening te houden bij de planvorming.		
H4	Krimpenerwaard	Deze voorlopige conceptversie van de RES focust vooral op de benodigde halvering van het huidige elektriciteitsgebruik. Voor een aantal strategische onderdelen is het noodzakelijk dat er nu reeds verder weg wordt gedacht; dit is nodig om te zorgen dat de conclusies en besluiten van nu toekomstbestendig zijn. a) Zo werkt Stedin nog aan de masterplannen van 2050. Zij heeft hiervoor duidelijkheid nodig van gekozen oplossingsrichtingen. Die toekomstplannen bieden echter op hun beurt ook duidelijkheid over de mogelijkheden om bijvoorbeeld sterk in te zetten op zon op (stal)daken. b) Over waterstof wordt in de conceptversie van de RES bewust niet gesproken omdat dit voor 2030 niet als haalbaar alternatief voor energieopslag wordt gezien. De gemeenteraad van Krimpenerwaard hecht er aan dat de ontwikkeling en de mogelijke kansen en consequenties van waterstof ook al wel in deze periode tot 2030 worden opgepakt. c) Ook voor kernenergie geldt dat dit nu niet wordt meegenomen, omdat voor 2030 hiervan geen feitelijke bijdrage aan de energietransitie kan worden verwacht. Dit is wel te begrijpen, maar de gemeenteraad van Krimpenerwaard acht het noodzakelijk dat er nu reeds wordt begonnen met strategisch nadenken over en onderzoek naar (on)wenselijkheid van kernenergie (in de verschillende soorten die er zijn).		
H5	Waddinxveen	Wat te doen na 2030? De gemeenteraad van Waddinxveen geeft aan dat het belangrijk is om nu al na te denken over technieken, naast zon en wind, die ingezet kunnen worden na 2030. Daarbij worden opties benoemd, al dan niet buiten de regio, als kernenergie, waterstof, biogas elektriciteitscentrales, etc. Daarnaast benoemd de raad dat er ook een grote uitdaging is m.b.t. opslag		

		van energie. De raad vraagt de stuurgroep om naast de korte termijn ontwikkelstrategie ook een lange termijn ontwikkelagenda op te stellen en dit bij de uitwerking mee te nemen.		
H6	Krimpenerwaard	Het is belangrijk open te blijven staan voor technologische ontwikkelingen aangaande duurzame energieopwekking, ook buiten de kaders van de RES: 'weersafhankelijke hernieuwbare opwek op land'.		
H6	Krimpenerwaard	Grootschalige inzet op biomassa acht de gemeenteraad van Krimpenerwaard als niet duurzaam en uit dat oogpunt daarom niet aan de orde. Vergisting van aanwezige afvalstoffen zoals rioolslib en mest kan wel een goede oplossing zijn die wellicht nadere uitwerking en toepassing verdient. Naar verwachting zal dit vooral voor lokaal gebruik zijn.		

-/-